

امام غزالی و جنگ مسلحانه؛
آیا زمان بازاندیشه در «جهاد»
فرانرسیده است؟

۴

صبح ۸

سال شانزدهم
شماره ۳۸۰۴
چهارشنبه
۳۰ قوس ۱۴۰۱
۲۱ دسامبر ۲۰۲۲

روایت دیروز آئینه امروز نوید فردا

رخ دیگر فاجعه سالنگ؛

چهار انفجار ناشی از حمله تروریست در داخل تونل صورت گرفته است

با گذشت چهار روز از رویداد فاجعه بار سالنگ که جان نزدیک به ۱۰۰ شهروند را گرفت و نزدیک به ۲۰۰ زخمی برجای گذاشت، رخ دیگر این آتش سوزی‌ها نمایان شده است. منابع معتبر می‌گویند که این آتش سوزی در پی چهار انفجار جداگانه ناشی از مواد جاسازی شده در موترهای باربری اتفاق افتاده است. منابع به نقل از گزارش وزارت داخله طالبان، توضیح می‌دهند که این انفجارها ناشی از یک حمله تروریستی از پیش طراحی شده بوده است.

۵

خط آخر ممنوعیت؛

منع تحصیل زنان، مصداق جنایت علیه بشریت است

۳

تقلا برای روشن نگه داشتن چراغ دانش؛

بانوبی در غور جلسات کتاب خوانی برگزار می‌کند

۵

یوناما:

مردم از رویکرد جامعه بین‌المللی نسبت به افغانستان ناامیده شده‌اند

شهرنشان چین بود.

او گفته است که یوناما از تبادل آتش میان طالبان و پاکستان به شدت نگران است و از همه تلاش‌ها برای کاهش تنش استقبال می‌کند.

خانم اوتونبایوا افزوده است که طالبان نیاز به هر نوع گفت‌وگوی بین‌المللی را رد کرده و ادعا کرده‌اند که دولت آن‌ها به اندازه کافی همه‌شمول است.

۸ صبح، کابل: رزا اوتونبایوا، رییس هیات معاونت سازمان ملل متحد در افغانستان (یوناما) گفته است که مردم افغانستان از رویکرد جامعه بین‌المللی نسبت به این کشور ناامید شده‌اند.

رزا اوتونبایوا روز چهارشنبه، ۲۹ قوس، در نشست شورای امنیت سازمان ملل در نیویورک گفته است: «چیزی که بیش از همه مرا تحت تأثیر قرار داده، بدبختی بسیاری از مردم افغانستان است که در فقر شدید و عدم اطمینان نسبت به آینده زنده گی می‌کنند.» اوتونبایوا در گزارشی که به سازمان ملل ارائه کرده، آورده است که طالبان نمی‌توانند با گروه‌های تروریستی فعال در داخل افغانستان مقابله کنند.

رییس یوناما افزوده است: «ما به شدت نگران فعالیت اخیر شاخه خراسان داعش به‌ویژه حملات این گروه بر سفارت‌خانه‌های روسیه و پاکستان و هوتلی هستیم که میزبان

دموکراسی، دشمنان و چالش‌های آن

۶

«گرگ‌های تنها» برای چه کسی می‌جنگند؟

۷

خواست معاون یوناما از مردم: صدای خود را علیه ممنوعیت تحصیلات دختران بلند کنید

۸ صبح، کابل: مارکوس پوتلر، معاون دفتر نماینده‌گی سازمان ملل در کابل، از تصمیم طالبان برای ممنوعیت تحصیل دختران در دانشگاه‌ها انتقاد کرد.

پوتلر روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، در توییتش از شهروندان افغانستان که با این تصمیم مخالفند خواسته است: «صدای خود را بلند کنید.»

معاون دفتر نماینده‌گی سازمان ملل در کابل تصمیم اخیر طالبان را «عقب‌گرایانه» توصیف کرده که به گفته او، «آینده افغانستان را به خطر می‌اندازد.»

این در حالی است که رزا اتونبایوا، نماینده خاص سرمشی سازمان ملل در افغانستان، تاکنون در مورد تصمیم جدید طالبان موضع گیری نکرده است. تصمیم اخیر سازمان‌های بین‌المللی و شماری از کشورها نیز نسبت به تصمیم اخیر طالبان مبنی بر ممنوعیت تحصیلات عالی برای دختران واکنش نشان داده و آن را محکوم کرده‌اند.

رییس یوناما گفته است که طالبان از طریق ارباب توسط نهادهای امنیتی شان و گاه از طریق اقدامات سرکوب‌گرانه صدای رسانه‌ها و جامعه مدنی را در افغانستان خفه کرده‌اند. او در بخشی دیگر از صحبت‌هایش با اشاره به بسته شدن پارک‌های عمومی، حمام‌ها و ورزشگاه‌ها به روی زنان، احکام صادر شده توسط طالبان را مضر توصیف کرده است.

رزا اوتونبایوا گفته است که طالبان انتقادهای بین‌المللی در مورد نقض حقوق از جمله مجازات بدنی و اعدام را با برچسب اسلامی دادن به اعمال خود، رد کرده‌اند. وی از تحقیقات یوناما صحبت کرده که نشان می‌دهد مردم افغانستان در رابطه به ممنوعیت تحصیل دختران، کمبود امکانات صحتی، مشکلات روانی، فقر و تبعیض علیه اقلیت‌های قومی نگرانی دارند.

با این حال، او تأکید کرده که یوناما به‌طور کلی معتقد به تعامل با مقام‌های طالبان است.

جنازه ۲۴۷: مهاجر بیمار افغان در زندان پاکستان جان باخت

در زندان هستند. آنان می‌گویند، با آن که بارها به حکومت پاکستان مراجعه کرده‌اند، هنوز به مشکل‌شان رسیده‌گی نشده است.

سفارت طالبان در پاکستان تا کنون در این مورد چیزی نگفته است.

این در حالی است که دبیر کل عفو بین‌الملل اخیراً با ابراز نگرانی از وضعیت مهاجران و پناهجویان افغان در پاکستان، از نخست‌وزیر این کشور خواست تا برای حل مشکل مهاجران افغانستان تلاش کند.

به گفته بستگان این خانواده، همسر عبدالخلیل و دو تن از بستگان دیگر او هنوز

۸ صبح، کابل: منابع در پاکستان می‌گویند که نیروهای امنیتی این کشور اعضای یک خانواده را که برای تداوی بیمارشان به پاکستان رفته بودند، به‌گونه غیرقانونی زندانی کرده‌اند.

بستگان این خانواده می‌گویند، مردی به نام عبدالخلیل که با همسرش برای تداوی به پاکستان رفته بود، روز دوشنبه، ۲۸ قوس، در زندانی در شهر کراچی پاکستان جان باخته و جسدش با شماره ۲۴۷ به سردخانه یکی از شفاخانه‌های این شهر انتقال داده شده است.

دختران و دانشگاه؛ طالبان محروم می‌کنند، امریکا محکوم

در ادامه سیاست‌های زن‌ستیزانه و دانش‌براندازانه طالبان، نوبت به دانشگاه‌ها رسید تا درهای آن‌ها را به روی دختران در افغانستان ببندند. این تبعیض آشکار علیه زن و محروم ساختن وی از ساده‌ترین حقوقش که حق تعلیم، تحصیل و کار است، نشان‌دهنده جهان‌بینی طالبان در برابر انسان‌ها است. در این جهان‌بینی انسان‌ها به صورت تبعیض‌آمیز به چندین محور نابرابر دسته‌بندی می‌شوند: بر محور دین، به مسلمان و نامسلمان؛ بر محور مذهب، به سنی و شیعه و بر اساس جنسیت، به مرد و زن؛ هم‌چنان‌که بر اساس قومیت، منطقه، سمت و زبان بر محورهای نابرابر دیگری تقسیم می‌شوند.

یکی از ریشه‌های عملکرد طالبان در برابر دختران و زنان افغانستان ناشی از نگاه جنسی این گروه به زن است. هنگامی که نگاه انسانی فارغ از جنسیت، جایز را به نگاه ابژه‌انگار می‌دهد که زن را تنها به ابژه جنسی فرو می‌کاهد و معتقد است که می‌توان در بدل مهریه او را خرید و مالکش شد، قطعاً کار به همین جا می‌انجامد که طالبان می‌کنند. این ابژه‌انگاری زن در میان طالبان دامنه‌ای چنان فراخ دارد که حتا مادران و خواهران‌شان نیز از آن استثنا نمی‌شوند و آنان می‌ترسند که اگر نگاه نامحرمی به آنان بیفتد، این به مثابه تجاوز به آنان از راه چشم است؛ چنان‌که قاضی القضاات‌شان در کتاب خود نگاه به زن نامحرم را زنا با او خوانده است. این حضور پررنگ امر جنسی در ذهن و روان طالبانی و دنیا را از آن منظر نگرستن، ریشه در فرهنگی دارد که امر جنسی را از پدیده‌های انسانی به تابویی پلید و شرم‌آور تبدیل و برخورد انسانی با آن را منتفی می‌کند.

طالبان می‌دانند که اگر زن تحصیلات عالی داشته باشد، تقلیل یافتن به کالای جنسی را بر نمی‌تابد و برعکس از جایگاه انسانی برابر، به مطالبه حقوق خود برمی‌خیزد و با فعالیت در عرصه‌های اقتصاد، سیاست و اجتماع در میدان زنده‌گی به نقش‌آفرین جدی تبدیل می‌شود که به هیچ روی برده جنسی کسی نخواهد شد. طالبان که به زعم خودشان افغانستان را فتح کرده‌اند، اکنون به فتح زنان این کشور کمر بسته‌اند و در سراسر کشور خریداری دختران معصوم را به راه انداخته‌اند؛ چه با تظمیع شماری از خانواده‌ها با پول و چه با تهدید شماری دیگر با زور. سرکوب رسانه‌ها و برخورد خشونت‌بار با کسانی که این پدیده را گزارش دهی می‌کنند، برای بی‌خبر نگه داشتن افکار عمومی داخل و خارج، زمینه را مساعد کرده است تا این موج زن‌باره‌گی مذهبی در سراسر کشور جریان داشته باشد، بی‌امکان اعتراض از سوی هیچ کس. بستن درهای دانشگاه‌ها به روی دختران افغانستان گام دیگری در راستای تضعیف دختران است، تا راه به ماجراجویی‌های جنسی فرماندهان این گروه گشوده بماند. بنا بر تجربه تاریخی، دستگاه‌های جبار و خون‌خوار، امکان برخورداری جنسی را انگیزه‌ای برای جنگ‌جویان خود می‌ساختند تا با شور و شوق بیش‌تری بجنگند و طالبان این سیاست را به صورت آگاهانه به پیش می‌برد. امروزه گرفتار شدن میلیون‌ها انسان آن جامعه در چنگ فقر، تبعیض و محرومیت، راه همواری را برای نشان دادن عطش جنسی طالبان فراهم آورده است.

در این میان برای مردم افغانستان پرسش‌برانگیز این است که چرا امریکا، سازمان ملل و سایر قدرت‌های ذی‌دخل، روزانه شاهد اقدامات زن‌ستیزانه طالبان هستند و جز محکومیتی خشک و خالی هیچ اقدامی نمی‌کنند؟ آنان از این محکوم کردن‌های بی‌نتیجه به کجا می‌خواهند برسند؟

مقام‌های حکومت پیشین در قاچاق پول نقد و طلا به ارزش نزدیک به یک میلیارد دالر نقش دارند

وب‌سایت اینسایدر براساس اسنادی که به دست آورده، گزارش داده که مقام‌های حکومت پیشین در ماه‌های اخیر جمهوریت، به‌گونه غیرقانونی صدها میلیون دالر پول نقد و طلا را به خارج از کشور منتقل کرده‌اند.

رسانه امریکایی اینسایدر روز سه‌شنبه، ۲۰ دسامبر، گزارشی را نشر کرده است که در آن شماری مقام‌های حکومت پیشین به فساد و قاچاق پول و طلا متهم شده‌اند. براساس اسناد ماموران گمرک اوزبیکستان که ۴۵۷ صفحه می‌شود، از می ۲۰۱۹ تا می ۲۰۲۰، کل مبلغ قاچاق شده از افغانستان ۸۲۴ میلیون دالر بوده است.

منابع آگاه به اینسایدر گفته‌اند که دفتر اشرف غنی، رئیس جمهور پیشین، از قاچاق این مقدار پول و طلا اطلاع داشته، اما برای جلوگیری از آن کاری نکرده است.

تحقیقات در مورد این باند قاچاق توسط یک تن از مقام‌های افغانستان مدیریت و در اختیار اینسایدر قرار داده شده است.

بازرس به اینسایدر گفته است که آن‌ها سوابق را به اطلاع اشرف غنی رسانده‌اند، اما این یافته‌ها برای ماه‌ها روی میز او باقی مانده است. وی افزوده است که این اسناد با سفارت امریکا و دیپلمات‌های اروپایی نیز در میان گذاشته شده است.

به گفته وی، آن‌ها امیدوار بودند که سفارت امریکا و مقام‌های اروپایی، اشرف غنی را به مبارزه با فساد تشویق کنند؛ اما نه‌تنها چنین نشده، بلکه

پس از آن، پیام‌های تهدید به مرگ را نیز دریافت کرده‌اند.

براساس گزارش اینسایدر، محققان این گزارش با توجه به شماره‌های خاص آن، گمان کرده‌اند که این تماس‌های تهدیدآمیز تلفنی از داخل ارگ ریاست جمهوری بوده است.

دو تن از منابع بازرسی که در مورد فساد مالی شکایت کرده بوده، ناپدید شده‌اند.

اسناد گمرک اوزبیکستان نشان می‌دهد که بخش عمده‌ای از این پول به امارات متحده عربی منتقل شده است.

در اوراق گمرک اوزبیکستان مشخص نشده است که این پول متعلق به چه کسی بوده و قاچاق چنان چگونه آن را به دست آورده‌اند.

این اسناد نشان می‌دهد که میرزامحمد کتوازی، معاون پیشین پارلمان افغانستان، به کمک شبکه‌ای از مقام‌های استخباراتی، مرزبانی و بندری، باند قاچاق را هدایت کرده است.

اسناد گمرک اوزبیکستان همچنین عطامحمد نور، والی پیشین بلخ را به تامین امنیت قاچاق چپان متهم کرده است.

نور و کتوازی در این مورد پاسخی ارایه نکرده‌اند. پیش‌تر از این نیز شایعاتی وجود داشت که اشرف غنی با بیش از ۱۶۹ میلیون دالر پول خزانه عامه فرار کرده است.

به گزارش وال استریت ژورنال، رئیس‌جمهور پیشین افغانستان اکنون در امارات متحده عربی اقامت دارد و یک دفتر مرکزی مجلل در یک هتل پنج ستاره باز کرده است.

پرایس:

طالبان در اجرای تعهدات‌شان ناکام مانده‌اند

به دوره قبلی تسلط‌شان بر افغانستان بر می‌گردند؛ دوره‌ای که این کشور فرصت امنیت و رفاه را نداشت. به گفته پرایس، امریکا در هر تعاملی با طالبان حقوق بشر را در صدر قرار داده است و نه تنها که روی تعهدات طالبان به امریکا بلکه مهمتر از آن روی تعهداتی که آنان به مردم افغانستان داده‌اند، تأکید می‌کند.

سخنگوی وزارت خارجه امریکا طالبان را در اجرای تعهدات‌شان ناکام خوانده است.

این مقام وزارت خارجه امریکا همچنان گفته است که در مشوره با کشورهای دیگر فشارها بر طالبان را برای پاسخ‌گو کردن آنان بیشتر خواهند کرد.

گفتنی است که افزایش مجازات متهمان در محضر عام از سوی طالبان با واکنش‌های گسترده جهانی روبه‌رو شده است.

۸ صبح، کابل: وزارت خارجه امریکا از ناکامی گروه طالبان در اجرای تعهداتش در قبال این کشور و مردم افغانستان سخن گفته است.

ند پرایس، سخنگوی وزارت خارجه امریکا، روز دوشنبه، ۲۸ قوس، در یک کنفرانس خبری گفته است که طالبان با مجازات متهمان در محضر عام

دومین قربانی کاج برای تداوی عازم ترکیه شد

این در حالی است که به تاریخ ۲۲ قوس سال روان، فاطمه امیری یک تن دیگر از زخمیان حادثه کاج برای درمان عازم ترکیه شده بود.

۸ صبح، کابل: زینب عطایی، یکی از زخمیان حادثه مرکز آموزشی کاج برای تداوی عازم ترکیه شده است. کاربران شبکه‌های اجتماعی روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، نوشته‌اند که زینب عطایی، یک تن از زخمیان حادثه آموزشگاه کاج که در کشور قابل تداوی نبود، عازم ترکیه شده است.

کاربران نوشته‌اند: «خوش‌یختانه بعد از تلاش‌ها برای اخذ پاسپورت و ویزا که توسط «تیم کاج، برگ خونین تاریخ» صورت گرفت، امروز همراه پدرش عازم کشور ترکیه شد.»

منابع:

۸۳ جسد تا کنون از تونل سالنگ بیرون کشیده شده است

۸ صبح، بغلان: منابع محلی در بغلان از بیرون کشیدن ده‌ها جسد از داخل تونل سالنگ خبر می‌دهند.

منابع محلی ناوقت دوشنبه‌شب، ۲۸ قوس، به روزنامه ۸ صبح می‌گویند که ۸۳ جسد تا کنون از تونل سالنگ به بیرون منتقل شده است.

به گفته منابع، ۶۴ جسد از داخل تونل به‌سوی سالنگ شمالی و ۱۹ جسد به‌سوی سالنگ جنوبی انتقال داده شده است.

منابع می‌افزایند که بیشتر اجساد به دلیل سوخته‌گی زیاد قابل شناسایی نیست.

به گفته منابع، با آن که شمار تیم‌های نجات در داخل تونل افزایش یافته، اما پاک‌کاری تونل سالنگ از بقایای انفجارها و آتش‌سوزی زمان‌گیر است.

منابع حاضر در محل آتش‌سوزی در تونل سالنگ از انتقال نزدیک به ۴۰ موتر که کاملاً در آتش سوخته است، از داخل تونل به بیرون خبر می‌دهند.

عمق فاجعه انفجار و آتش‌سوزی در تونل سالنگ بیشتر از آن گفته شده که تا کنون بازتاب یافته است. آتش‌گرفتن نفت‌کش‌ها و انفجار لاری‌های مملو از زغال سنگ در داخل تونل، سبب افزایش شمار قربانیان شده است.

امریکا ممنوعیت تحصیلات دختران در افغانستان را محکوم کرد

۸ صبح، کابل: ند پرایس، سخنگوی وزارت خارجه امریکا، در واکنش به ممنوعیت زنان افغان از تحصیلات عالی، گفته است که امریکا این «تصمیم غیرقابل دفاع» طالبان را محکوم می‌کند.

سخنگوی وزارت خارجه امریکا روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، گفته است که طالبان «زنان افغان را برای همیشه به یک آینده سیاه و فاقد پیشرفت محکوم کرده‌اند».

به گفته او، محرومیت‌های تحمیل‌شده بر زنان افغان، باعث شده است تا اقتصاد «افغانستان سالانه یک میلیارد دالر را به علت عدم مشارکت زنان از دست بدهد».

از سوی دیگر ریچارد بنت، نماینده ویژه سازمان ملل در امور افغانستان، ممنوعیت تحصیل زنان توسط طالبان را یک «عقب‌نشینی» دیگر برای افغانستان توصیف کرده است.

استفان دوچاریک، سخنگوی سرمنشای سازمان ملل، نیز در یک کنفرانس خبری در نیویارک تصمیم طالبان را «مضطرب‌کننده» خوانده و گفته است: «نمی‌توان تصور کرد که یک کشور بدون آموزش و مشارکت فعال زنان توسعه پیدا کند.»

همچنان ریچارد بنت، گزارشگر ویژه سازمان ملل، ممنوعیت تحصیل زنان را یک «عقب‌نشینی» دیگر برای افغانستان توصیف کرده است.

پیش از این، سازمان دیده‌بان حقوق بشر نیز در واکنشی تند گفته است که منع تحصیلات عالی برای زنان و دختران توسط طالبان، یک اقدام «شرم‌آور» است.

آلمان و بریتانیا نیز در پیام‌هایی، این اقدام طالبان را محکوم کرده‌اند.

خط آخر ممنوعیت؛

منع تحصیل زنان، مصداق جنایت علیه بشریت است

طالبان پس از سلطه مجدد بر افغانستان، ممنوعیت‌های گسترده‌ای را علیه زنان وضع کرده‌اند. بستن دروازه‌های مکتب‌های دخترانه از نخستین اقدام‌های این گروه بود که تاکنون بازگشایی نشده است. پس از آن، طالبان وزارت امور زنان را لغو کرده‌اند. این گروه به تداوم اعمال ممنوعیت بر زنان، پارک‌های تفریحی، ورزشگاه‌ها، حمام‌های زنانه و رستوران‌ها را به روی زنان مسدود کرده‌اند.

امین کاوه

طالبان پس از ماه‌ها پنهان کاری، سند کامل ممنوعیت دختران و زنان از دانشگاه‌ها را منتشر کردند. این گروه پیش از این، مکتب‌های متوسطه و لیسه را نیز به روی دختران بسته‌اند. در تازه‌ترین مورد، وزارت تحصیلات عالی طالبان مکتوبی را براساس مصوبه کابینه این گروه منتشر کرده که در آن گفته شده دروازه‌های تمام دانشگاه‌های دولتی و خصوصی تا اطلاع ثانوی به روی زنان مسدود شود. این اقدام طالبان با واکنش‌های گسترده مواجه شده است. شماری آن را مصداق «جنایت علیه بشریت و جرایم بین‌المللی» خوانده و خواستار کمپین جهانی علیه این تصمیم طالبان شده‌اند. این در حالی است که به‌تازگی روزنامه ۸صبح، به سندی دست یافته است که نشان می‌دهد طالبان با تغییر در نصاب آموزشی و تحصیلی، خون‌ریزی و نفرت را به کتاب‌ها برمی‌گردانند.

وزارت تحصیلات عالی طالبان روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، مکتوب متحده‌المالی را به تمام دانشگاه‌های دولتی و خصوصی صادر کرده است که در آن گفته شده است براساس فیصله کابینه این گروه، دختران و زنان تا اطلاع ثانوی از رفتن به مرکزهای تحصیلی منع شده‌اند.

در این مکتوب آمده است: «براساس مصوبه ۱۴۴۳ هجری قمری، کابینه [طالبان] به تمام‌تان خبر داده می‌شود که بر بنیاد حکم صدور شده، تحصیل انثا تا امر ثانوی معطل است. عاجل عملی کنید و از اجراءات خویش به این وزارت اطمینان بدهید.»

این در حالی است که روزنامه ۸صبح حدود یک‌ونیم ماه قبل به جزئیات فیصله کابینه طالبان مبنی بر مسدود شدن درب دانشگاه‌های دولتی و خصوصی به روی زنان را دست یافته بود. در آن گزارش گفته شده بود که طالبان پس از پایان سمستر خزان، دانشگاه‌ها را به روی دانشجویان دختر می‌بندند. پیش از این منابع به روزنامه ۸صبح گفته بودند که طالبان این تصمیم را در پایان سال روان تحصیلی، عملی می‌کنند.

واکنش دختران و زنان معترض

همزمان با نشر این مکتوب در رسانه‌ها، شماری از زنان و دختران معترض، این دستور طالبان را انسان‌ستیزی نامیده و علیه آن اعتراض کرده‌اند. این دختران و زنان با نشر نوارهای تصویری و نوشتن در رسانه‌های اجتماعی، گفته‌اند که طالبان با این کارشان منشور جهالت و ظلمت را به‌گونه کامل صادر کرده‌اند و می‌خواهند افغانستان را به سبک قرون وسطا اداره کنند. شماری از زنان و دختران معترض، در واکنش به این اقدام طالبان گفته‌اند که توزیع پاسپورت تا امر ثانی، مکتب‌های دختران تا امر ثانی، دانشگاه‌های دختران تا امر ثانی، حق کار دختران تا امر ثانی، نکاح‌خط تا امر ثانی، پول کشیدن از بانک تا امر ثانی و... متوقف شده است. به گفته آن‌ها، ما در کشوری زنده‌گی می‌کنیم که به غیر از نفس کشیدن، همه کارها تا امر ثانی تعطیل است.

شماری دیگر از زنان و دختران معترض دستور ممنوعیت ادامه تحصیل دختران و زنان را «جهالت بی‌مانند» خوانده و گفته‌اند که این بار مردم افغانستان در برابر آن تمکین نخواهند کرد. رعنا (مستعار)، یکی از دختران معترض، از این اقدام طالبان به شدت مایوس و نگران شده است. او در صحبت با روزنامه ۸صبح می‌گوید که جامعه جهانی با «باج دادن و فرستادن بسته‌های دالری هفته‌وار» به این گروه، هر روز طالبان را «شریرتر و جبارتر» ساخته‌اند.

او این اقدام طالبان را «نماد جهل مرکب و شرارت بی‌پایان» می‌خواند و انتظار دارد که مردم افغانستان بیش از این سکوت اختیار نکنند و در قبال سیاست‌های ضد انسانی و ضد بشری طالبان بایستند. شمار زیادی از دختران و زنان در مورد ممنوعیت تحصیلی دختران در شبکه‌های اجتماعی واکنش نشان داده و گفته‌اند که اگر جلو سیاست‌های طالبان در قبال منع آموزش دختران گرفته می‌شد، این گروه دست به چنین دستور به گفته آن‌ها «بی‌شرمانه و غیرانسانی» نمی‌زد.

در همین حال «جنبش مقتدر زنان افغانستان» با انتشار بیانیه‌ای خبری، گفته است: «طالبان تا فرورفتن کامل کشور در قعر تاریکی و جهل، دست از ستم بر زنان و تاریخ‌اندیشی برنمی‌دارند.» این نهاد افزوده است: «تمام دختران، زنان و مردان آگاه و معتقد به برابری جنسیتی، می‌طلبند که برای مقابله با این تصمیم‌های متحجرانه و ضد حقوق بشری بایستند و نگذارند بیشتر از این طالبان بساط همه چیز را در کشور ببندند و افغانستان را به گورستان آرزوهای همه شهروندان مبدل کنند.»

جنبش مقتدر زنان افغانستان گفته است که طالبان با این سیاست‌های ضد دانش و ضد زن، میدان را برای

نسل‌های آینده» خوانده است. آقای احمدی نگاشته است که لای‌های طالبان در داخل و خارج که به نفع این گروه تبلیغ می‌کردند «اگر ذره‌ای وجدان زنده در وجودشان داشته باشند، باید از شرم بمیزند.»

رحمت‌الله نبیل، رئیس عمومی امنیت ملی دولت پیشین، در توییت خود مکتوب ممنوعیت تحصیلی دختران را که از سوی وزارت تحصیلات عالی طالبان صادر شده، به اشتراک گذاشته است. آقای نبیل در توییتی نگاشته است: «آموزش/دانش باعث رشد فکری و روحیه آزادی‌خواهی در جامعه می‌گردد. طالبان مجبورند برای بقای خود جامعه را در جهل تاریکی نگه‌دارند، زیرا بقا و رشد خویش را در گرو جهل و نادانی نسل جوان می‌دانند.»

دکتر محمدامین احمدی، از اعضای هیأت گفت‌وگوکننده صلح حکومت پیشین، در توییتی این اقدام طالبان را «آپارتاید تمام‌عیار» علیه زنان دانسته است. آقای احمدی نگاشته است: «آپارتاید تمام‌عیار علیه زنان بدتر از آپارتاید نژادی، به وجود آمد. اما به موجب کنوانسیون مربوطه، این عمل مصداق جنایت علیه بشریت بوده و از جرایم بین‌المللی است. لذا کمپین جهانی جهت شناسایی آن یک نیاز اساسی و بسیار سرنوشت‌ساز است.»

عبدالله آزاد خنجانی، معین وزارت دولت در امور صلح

حکومت پیشین، با نشر سلسله‌توییتی، نگاشته است که این تصمیم طالبان غیرمنتظره نبوده است. او نوشته است: «تسخیر اصلاح‌شده طالبان توسط دیپلمات‌های غربی یک افسانه بود. تغییر طالبان، یک محتوای تبلیغاتی برای توجیه خروج ایمن از افغانستان بود.» آقای خنجانی در این توییت افزوده است: «در نهایت در غیاب اراده سیاسی قوی، رویکرد هماهنگ و سازوکارهای کاری، طالبان آزادی مردم به‌ویژه زنان را در بازی زردک با غرب معامله خواهد کرد.»

تکثیر تفکر گروه‌های تروریستی و ایدئولوژیک مساعد می‌سازند که نه تنها کشور، بلکه کل منطقه را با چالش امنیتی مواجه خواهد ساخت. این جنبش معترض از جامعه جهانی خواسته است تا «دست از تعامل و سیاست باج‌دهی به طالبان بردارد و هم‌صدا با زنان و مردان بیدار این سرزمین گردد تا جهان بشریت از شر ظلم و تجحر و انسان‌کشی رهایی یابد.»

واکنش سازمان ملل متحد

سازمان ملل متحد دستور ممنوعیت تحصیل دختران را نگران‌کننده خوانده است. استفان دوچاریک، سخنگوی سازمان ملل متحد، روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، گفته است: «این اقدام یک نقض دیگر از تعهد طالبان است.» او افزوده است: «از زمانی که طالبان قدرت را به دست گرفته‌اند، ما شاهد محدود شدن فضای آموزش و اجتماع برای زنان و دختران در افغانستان بوده‌ایم.» او تصریح کرده است: «این اقدامات بسیار نگران‌کننده است. تصور این‌که یک کشور چگونه می‌تواند بدون مشارکت فعال و آموزش زنان به چالش‌ها و مشکلات خود رسیده‌گی کند، دشوار است.» پیش از این نیز سازمان ملل در پیوند به مسدود ماندن مکتب‌های متوسطه و عالی دختران، ابراز نگرانی کرده بود.

واکنش سیاست‌مداران و احزاب سیاسی

صبغت‌الله احمدی، سخنگوی جبهه مقاومت ملی، در سلسله‌توییتی طالبان را «صفحه‌های شرم‌آور تاریخ

فرشته عباسی، پژوهشگر دیده‌بان حقوق بشر، در توییتی نگاشته است: «طالبان اکنون زنان را از ورود به دانشگاه منع کرده‌اند. این شرم‌آور است. این تصمیم ناقض حق تحصیل برای زنان و دختران در افغانستان است. طالبان هر روز به‌صراحت اعلام می‌کنند که حقوق اساسی افغان‌ها به‌ویژه زنان را رعایت نمی‌کنند.»

دکتر عالمه، از فعالان سیاسی زن، نیز در توییتی نوشته است: «محدودیت‌هایی را که طالبان در حوزه زنده‌گی و رفتار زنان در سال‌های ۹۰ میلادی توسط فرمان‌های قرون وسطایی نافذ نموده بودند، با فرمان جدیدشان در قبال زنان تکمیل شد.»

مرضیه احمدی، از فعالان حقوق زن، در برگه فیس‌بوکش دستور ممنوعیت تحصیل دختران را مصداق «جنایت علیه بشریت» خوانده و از نهادهای بین‌المللی خواسته است که در کنار زنان و مردم افغانستان بایستند و دست حمایت از طالبان بردارند. به گفته او، این گروه به هیچ اقدام انسانی و برابری‌طلبانه رای مثبت ندارد.

حیمرا قادری، یکی از نویسندگان، شب اعلام دستور طالبان را «طولانی‌ترین تاریخ» شب خوانده است. او در توییتی نگاشته است: «امشب طولانی‌ترین شب تاریخ برای دختران افغانستان است. چه پلیدی!»

واکنش‌ها علیه این دستور طالبان به میزانی گسترده و همه‌شمول است که حتا برخی از چهره‌های نزدیک به طالبان نیز این اقدام را نکوهش کرده‌اند. زنان و مردان در سنین مختلف در داخل و خارج از کشور در قبال این دستور طالبان واکنش نشان داده و آن را مصداق «جنایت علیه بشریت و جنایت بین‌المللی» خوانده‌اند. طالبان اما تاکنون هیچ واکنشی به اعتراض‌های سراسری و جهان‌شمول علیه دستور ممنوعیت تحصیل دختران نشان نداده‌اند.

با نشر مکتوب وزارت تحصیلات عالی طالبان، تمام شبکه‌های اجتماعی مملو از بیان انزجار و نفرت نسبت به این اقدام طالبان شده است و بحث‌های آنلاین متعددی از سوی گروه‌های مختلف اجتماعی برگزار و برای ایستاده‌گی در مقابل این تصمیم طالبان سخن گفته شده است.

فشرده‌ای از وضع محدودیت علیه زنان

طالبان پس از سلطه مجدد بر افغانستان، ممنوعیت‌های گسترده‌ای را علیه زنان وضع کرده‌اند. بستن دروازه‌های مکتب‌های دخترانه از نخستین اقدام‌های این گروه بود که تاکنون بازگشایی نشده است. پس از آن، طالبان وزارت امور زنان را لغو کرده‌اند. این گروه به تداوم اعمال ممنوعیت بر زنان، پارک‌های تفریحی، ورزشگاه‌ها، حمام‌های زنانه و رستوران‌ها را به روی زنان مسدود کرده‌اند.

حجاب اجباری، پوشیدن روی زنان در پرده‌های تلویزیون‌ها، محرومیت از اشتغال، تفکیک صنف‌های دختران و پسران، منع صحبت کادرهای پزشکی در شفاخانه‌ها، ممنوعیت سفر بدون محرم، ممنوعیت اخذ نکاح‌خط و محدودیت در انتخاب رشته‌های تحصیلی از محدودیت‌های کلان است که بر زنان وضع شده است. پس از بازگشت طالبان به قدرت در ۲۴ اسد ۱۴۰۰ مطابق ۱۵ اگست ۲۰۲۱، شماری از سیاستمداران و لابی‌گران این گروه در نشست‌های بین‌المللی از تغییر رویکرد طالبان سخن می‌گفتند. اکنون پس از برپایی دادگاه‌های صحرایی، شلاق زدن، اعدام‌ها و ممنوعیت کامل دختران و زنان از آموزش و تحصیل و حذف آنان از سایر حوزه‌های زنده‌گی جمعی، گفته می‌شود که طالبان تمام سیاست‌های دوره نخست حاکمیت‌شان را عملی کرده‌اند.

همزمان با نشر این مکتوب در رسانه‌ها، شماری از زنان و دختران معترض، این دستور طالبان را انسان‌ستیزی نامیده و علیه آن اعتراض کرده‌اند. این دختران و زنان با نشر نوارهای تصویری و نوشتن در رسانه‌های اجتماعی، گفته‌اند که طالبان با این کارشان منشور جهالت و ظلمت را به‌گونه کامل صادر کرده‌اند و می‌خواهند افغانستان را به سبک قرون وسطا اداره کنند.

امام غزالی و جنگ مسلحانه؛

آیا زمان بازاندیشی در «جهاد» فرانسیده است؟

جهاد یکی از آموزه‌های اسلامی است، اگرچه خلاف ادعای جهادبست‌ها، به آن اندازه از اهمیت بهره‌ور نیست که از ارکان اسلام به حساب آید و در کنار نماز و روزه قرار گیرد. با این‌همه، در تعریف، اهداف و چارچوب‌های آن، می‌توان به تفصیل سخن زد و ایده‌های تازه‌ای را پیش کشید. افغانستان یکی از کشورهای بی‌امنی است که به نام جهاد رفتارهای خوب و بد فراوانی را تجربه کرده است. از این رو، ضرورت دارد که در این باره از زاویه‌های مختلف حرف زده شود تا جلو سوءاستفاده‌کنندگان از این مفهوم اسلامی گرفته شود.

مهران موحد

حجت‌الاسلام ابوحامد غزالی، دانشمندی بسیار نام‌دار و یکی از تأثیرگذارترین شخصیت‌ها در تاریخ فرهنگی و علمی مسلمانان است. او نویسنده‌ای زبردست است که حاصل تراوش‌های قلمی‌اش تألیفات گران‌سنگ پرشماری است که اینک در اختیار همه قرار دارد. در خصوص سنجش ارزش هر یک از کتاب‌هایی که از او به‌جا مانده، پژوهش‌گران و صاحب‌نظرانی پرشمار قلم‌فرسایی و اظهار نظر کرده‌اند. از آن‌جایی که ابوحامد غزالی از طریق آثار و تألیفاتش به شخصیتی جریان‌ساز تبدیل شده، طبیعی است که موافقان و مخالفان بی‌شماری در درازای سده‌ها درباره اندیشه‌ها و نظرات او حرف بزنند و هر کدام از آن‌ها مورد یا مواردی از نقاط ضعف یا قوت نوشته‌هایش را برجسته کنند.

با شکل‌گیری گفتمان‌های تازه در یکی دو قرن اخیر در کشورهای اسلامی، تحلیل‌ها و انتقادهای ابوحامد غزالی به‌عنوان نویسنده‌ای پرمخاطب و پرجاذبه، سبک و سیاق دیگری یافته و با مفروضات تازه‌ای به میدان آمده است. بعضی از این انتقادهای به منظور منسوخ و کم‌اهمیت نشان دادن کلیت افکار غزالی مجال طرح یافته و پاره‌ای از آن‌ها از روی انگیزه‌های فرقه‌ای و مذهبی در صدد برآمده تا غزالی را از جایگاه بلندی که در میان مردم دارد، به پایین بکشد و دیدگاه‌ها را نسبت به وی مشوب کند.

«احیاء علوم‌الدین» مهم‌ترین و بزرگ‌ترین کتاب غزالی است. چنان‌که از نام کتاب پیدا است، غزالی با نوشتن آن، در نظر داشته به اهدافی بلندپروازانه و جاه‌طلبانه برسد. غزالی که در قرن پنجم هجری می‌زیسته، به این اعتقاد بوده که دین‌داری گرفتار تحریف خطرناک شده و در همین راستا دانش‌های دینی بی‌ارزش شده‌اند و به جای آن‌ها، علوم ظاهری عرصه را بر علوم دین تنگ ساخته‌اند. غزالی با نگارش کتاب پر حجم «احیاء علوم‌الدین» قصد داشته داد علوم دینی را بستاند و علوم غیردینی را که دانش فقهی هم شامل آن می‌شود، سر جای‌شان بنشانند.

یکی از دلایل اعتراض منتقدان معاصر بر غزالی، به همین کتابش برمی‌گردد. آن‌ها این سوال را در میان انداخته‌اند که چرا غزالی در کتاب احیاء علوم‌الدین از جهاد هیچ سخنی نرنانده است، حال آن‌که در دوران جنگ‌های صلیبی زنده‌گی می‌کرده و جهان اسلام را تهاجم مسیحیان اروپایی در معرض خطر قرار داده بوده است. طبعاً این سوال پس از آن مطرح شده که ایدیولوژی‌های مختلف وارد جهان اسلام گردیده و گفتمان‌هایی جدید فضا را در اختیار گرفته و مسلمانان درگیر مقابله با استعمار و استبداد شده‌اند. زمانی که ایدیولوژی چپ - که در قرن بیستم غالب محافل روشن‌فکری را در کشورهای اسلامی در اختیار داشته و نویسنده‌گان بی‌شماری به این ایدیولوژی پایبند بوده یا به آن تمایل داشته‌اند- بخواهد در خصوص تاریخ اسلام و شخصیت‌های تأثیرگذار در آن سخن بزند، تعجبی ندارد که این قبیل سوال‌ها را به میان آورد. از آن گذشته، دوران مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی، خواه ناخواه این قبیل پرسش‌ها را در اذهان پدید می‌آورده است.

عده‌ای از منتقدان امروزی غزالی می‌گویند «در زمانی که پطرس راهب، شب و روزش را صرف آماده کردن متن خطابه‌های تحریک‌کننده و نوشتن نامه‌ها برای ترغیب و تشوق اروپایی‌ها به اشغال سرزمین‌های اسلامی می‌کرد، غزالی غرق خلوت خود و سرگرم تلاوت اوارد بود، آن‌چنان‌که وظیفه‌اش در عرصه جهاد و دعوت به کلی از یادش رفته بود.» (الاخلاق عند الغزالی، زکی مبارک). این طیف از منتقدان می‌گویند یاری رساندن به ستم‌گر، فقط در این نیست که ستم‌پیشه را با سخن یا جنگ‌افزار کمک کنی؛ گاهی سکوت در برابر ستمی که جریان دارد، نیز به‌مثابه یاری رساندن به ظالم است. این در حالی است که غزالی حتا یک کلمه در نوشته‌هایش از جنگ‌های صلیبی سخن نزده است،

چه رسد به این‌که مسلمانان را تحریک کند تا در جهاد علیه مسیحیان اروپایی سهم بگیرند.

این‌که تصور کنیم غزالی به این علت از ستم‌های اروپایی‌های اشغالگر در قرون وسطا سخن نزده که از آن‌ها می‌هراسیده و شجاعت اقدام به این کار را نداشته، تصور دقیقی نیست. غزالی در موارد دیگر، عملاً اثبات کرده که در گفتن سخنی که فکر می‌کند درست است، از مواجه شدن با هیچ خطری واهمه ندارد. او به صراحت حاکمان آن زمان را نصیحت می‌کرد و با آن‌ها به درشتی سخن می‌زد و از آن بالاتر، شجاعانه در برابر فرقه «حشاشین» ایستاد و عقاید آن‌ها را رسوا کرد، با آن‌که این فرقه در آن زمان، از توانایی لازم در کشتن مخالفان برخوردار بود و در همه‌جا حضور داشت و می‌توانست غزالی را به‌آسانی آسیب برساند.

پس پاسخ درست و دقیق این اشکال چیست؟ برای پاسخ به این اشکال، پاسخ‌های متفاوتی ارائه شده است که به پاره‌ای از آن‌ها در این‌جا اشاره می‌کنیم. قرضای در کتابی که در باب غزالی با عنوان «الامام الغزالی بین مادحیه و قادحیه (امام غزالی از دیدگاه ستاینده‌گان و نکوهنده‌گان)» به رشته تحریر کشیده، بی‌اعتنایی غزالی به میحث جهاد را حیرت‌زا و پرسش‌برانگیز می‌داند. قرضای سوال می‌کند: آیا در این‌جا غزالی صوفی بر غزالی فقیه چیره‌گی یافته است؟ او این توجیه را قبول ندارد که غزالی در زمان حمله اروپایی‌ها به بیت‌المقدس و انطاکیه و شهرهای دیگر مسلمان‌نشین، در خلوت فرو رفته و دنیا و مشغله‌هایش را یک‌سره رها کرده بود و در آن دوران، همه هم‌وغمش معطوف به رهایی بخشیدن خود از «مهلکات» و رسیدن به «منجیات» بود. به تصور قرضای، غزالی پس از بیرون شدن از گوشه‌گیری صوفیانه و اشتغال دوباره به تدریس و تألیف، نیز چیزی در این باره نگفت و نوشت. او به‌گونه‌ای رفتار می‌کرد که گویا اساساً چیزی به نام جنگ میان مسلمانان و اروپاییان وجود ندارد.

توجهی که برای یوسف قرضای تا حدودی قابل پذیرش است، این است که گفته شود، توجه و تمرکز اصلی غزالی در این بازه زمانی بر اصلاح درونی بود و آن را در اولویت می‌دانست؛ چون فساد درونی زمینه‌ساز

تهاجم دشمنان خارجی است. غزالی همت اصلی‌اش را بر اصلاح فرد که هسته اولیه یک جامعه را می‌سازد، معطوف کرده بود. اصلاح فرد هم زمانی صورت می‌گیرد که قلب و اندیشه او اصلاح شود و بدین‌گونه عمل و سلوکش سامان پذیرد و همه زنده‌گی‌اش آراسته به صلاح شود. بنیاد دگرگونی اجتماعی هم همین است. قرآن مجید هم به این نکته اشاره کرده است: ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یتغیر ما بانفسهم.

غزالی صوفی مسلک است و به همین دلیل، منتقدان صوفی‌گری، وی را نمی‌پسندند و همیشه به دنبال دستاویز می‌گردند تا از وی انتقاد کنند. یکی از این اشخاص، عمر فروخ است که در کتاب «تصوف در اسلام»، گرایش صوفیانه غزالی را دلیل پرهیز وی از نوشتن درباره جهاد قلم‌داد می‌کند و محملی برای حمله بر او می‌داند. او می‌نویسد: «آیا تعجب‌آور نیست که دانسته شود حجت‌الاسلام ابوحامد غزالی، با چشمان خود گواه افتادن بیت‌المقدس به دست اروپاییان بود، دوازده سال دیگر هم در این جهان زنده‌گی کرد، لیکن هیچ اشاره‌ای به این حادثه بزرگ نکرد؟ اگر او از ساکنان عراق و فارس و سرزمین‌های تُرک می‌خواست برای یاری رساندن به برادران‌شان در شام بشتابند، صدها هزار تن از آن‌ها برای جهاد در راه خدا آماده می‌شدند. غفلت غزالی از این کار ناشی از این می‌شد که غزالی در آن زمان، صوفی شده و به این باور رسیده بود که صوفی‌گری بهترین شیوه‌ها برای زیستن است.» این‌که عدم توجه غزالی به موضوع جهاد را ناشی از صوفی‌گری‌اش بدانیم، چندان دقیق نیست. در درازای تاریخ پرفرازونشیب مسلمانان، پرشمارند افرادی که گرایش صوفیانه داشته‌اند، اما در جنگ‌ها شرکت ورزیده و در این راه حماسه‌ها آفریده‌اند. بسیاری از رهبران نظامی در تاریخ اسلام، گرایش‌های صوفیانه داشته و به یکی از سلسله‌های مشهور طریقت وابسته بوده‌اند.

در این میان، ماجد الکیلانی که شیفته و ارادت‌مند امام غزالی است، سخن تأمل‌انگیزی زده است. او گفته است که تعریف جهاد از نظر غزالی، با تعریف متعارف تفاوت داشته است. به گفته او، غزالی به این تصور بوده که جهاد مفهومی گسترده و دارای ابعاد و مراحل مختلف

است و فقط در جنگ مسلحانه خلاصه نمی‌شود. مقصود از جهاد، تصرف سرزمین‌ها و دارایی‌های دیگران نیست؛ مقصود از آن، امر به معروف و نهی از منکر است. غزالی می‌دید که مردمان هم‌عصرش به‌شدت پای‌بند هوس‌های نفسانی خود هستند و جهاد را به معنای دفاع از سرزمین تلقی می‌کنند و ارزش‌های مربوط به امر به معروف و نهی از منکر را پاک از یاد برده‌اند. روی این حساب، او در چنین حالتی جهاد مسلحانه را بی‌هوده و بی‌ارزش می‌دانست و بنابراین، در نوشته‌هایش به آن نمی‌پرداخت. به ادعای کیلانی، غزالی تعریفی جامع و دارای چند مرحله برای جهاد عرضه می‌کرد. وی جهاد را از تربیت شروع می‌کرد و سپس موضوع سازمان‌دهی را پیش می‌کشید و در آخرین مرحله، جنگ مسلحانه را قابل طرح می‌دانست. او معتقد بود که جهاد مسلحانه پیش از جهاد تربیتی و تنظیمی، ممکن نیست. براساس ادعای ماجد الکیلانی، نورالدین زنکی و صلاح‌الدین ایوبی از تربیت‌شده‌گان مکتب غزالی به شمار می‌روند. غزالی خود را متعهد به تربیت اخلاقی و دینی نسلی از انسان‌ها می‌دانست که در مرحله پایانی کار، با اشغال‌گران سرزمین‌های‌شان وارد جنگ شوند.

جهاد یکی از آموزه‌های اسلامی است، اگرچه خلاف ادعای جهادبست‌ها، به آن اندازه از اهمیت بهره‌ور نیست که از ارکان اسلام به حساب آید و در کنار نماز و روزه قرار گیرد. با این‌همه، در تعریف، اهداف و چارچوب‌های آن، می‌توان به تفصیل سخن زد و ایده‌های تازه‌ای را پیش کشید. افغانستان یکی از کشورهای بی‌امنی است که به نام جهاد رفتارهای خوب و بد فراوانی را تجربه کرده است. از این رو، ضرورت دارد که در این باره از زاویه‌های مختلف حرف زده شود تا جلو سوءاستفاده‌کنندگان از این مفهوم اسلامی گرفته شود.

در این شکی نیست که آن تعریفی که افراط‌گرایان از جهاد در دست دارند، نتایج خوشایندی در پی ندارد. شایسته است برای دست‌کم مجاب کردن سنتی‌ها، نوشته‌های مثلاً شیخ رمضان البوطی درباره جهاد مورد توجه قرار گیرد و برجسته ساخته شود. همچنین لازم است برای جهاد، مفهومی وسیع در نظر گرفته شود که از انحصار آن در جنگ خونین مسلحانه پرهیز شود. جنگی که با اخلاق و تربیت و آموزش و سازمان‌دهی توأم نباشد، به احتمال زیاد به جز این‌که تباهی و ویرانی به بار آورد و دشمنی و کینه‌جویی را در سرزمین‌های مسلمانان نهادینه کند، پیامدی نخواهد داشت.

این نکته را نیز در موقع بازخوانی مفهوم جهاد نباید از یاد برد که فقه سیاسی اسلام که میحث جهاد هم در ذیل آن قرار می‌گیرد، به قول محمد مختار الشنقیطی، محقق موریتانیایی، محصول دوران امپراتوری‌ها است. به گفته او، فقه سیاسی مسلمانان در آغاز شکل‌گیری‌اش با دو ویژه‌گی همراه بود: یکی این‌که این فقه مربوط به جهان امپراتوری‌ها می‌شد نه به جهان ما که دولت-ملت‌ها شکل گرفته‌اند. دوم، قانونی که مبنای قرارداد در امپراتوری اسلامی قرار گرفته بود، قانون کشورگشایی و برادری براساس عقیده بود و از این جهت، در آن از برابری شهروندان خبری نبود.

جمود و تعصب بر اسلام تاریخی و اجازه ندادن به بازخوانی و بازاندیشی در مفاهیم بازمانده از دوران‌های قدیم، نه‌تنها ما را در غلبه بر چالش‌های جهان نو یاری نمی‌رساند، بلکه بر مشکلات و گرفتاری‌های ما می‌افزاید. با فراخ‌نگری و وسعت دید، می‌توان قرائت‌های انسانی‌تر، مهربان‌تر و سازگارتر با زمانه معاصر از اسلام عرضه کرد. در غیر این صورت، فرد مسلمان در جهان پیچیده مدرن، شبیه دن‌کیشوتی به چشم خواهد آمد که افسانه‌ها و داستان‌های کهن پهلوانی را شنیده و باور کرده و اکنون می‌خواهد آن افسانه‌ها را زنده کند و با شمشیر چوبی به جنگ آسیاب‌های بادی برود و سرانجام خفت و خواری برای خود و محیط پیرامونی‌اش به بار آورد.

چهار انفجار ناشی از حمله تروریستی در داخل تونل صورت گرفته است

۸ صبح، بغلان

با گذشت چهار روز از رویداد فاجعه بار سالنگ که جان نزدیک به ۱۰۰ شهروند را گرفت و نزدیک به ۲۰۰ زخمی برجای گذاشت، رخ دیگر این آتش‌سوزی‌ها نمایان شده است. منابع معتبر می‌گویند که این آتش‌سوزی در پی چهار انفجار جداگانه ناشی از مواد جاسازی‌شده در موتورهای باربری اتفاق افتاده است. منابع به نقل از گزارش وزارت داخله طالبان، توضیح می‌دهند که این انفجارها ناشی از یک حمله تروریستی از پیش طراحی شده بوده است. طالبان تاکنون عامل اصلی این آتش‌سوزی‌ها را همه‌گانی نساخته‌اند. منابع معتبر در صحبت با روزنامه ۸ صبح، می‌گویند که طالبان عامل اصلی آتش‌سوزی مرگ‌بار سالنگ را از شهروندان پنهان کرده‌اند؛ اما گزارش وزارت داخله این گروه نشان می‌دهد که این آتش‌سوزی ناشی از انفجار چندین ماینی بوده که یکی از آن‌ها در یک تانکر تیل جابه‌جا شده بوده است. او انفجار نخست (شنبه‌شب، ۲۶ قوس) را ناشی از ماین «بوشکه‌ای» عنوان می‌کند. شنبه‌شب دو انفجار در ساعت‌های مختلف به وقوع پیوست. منبع می‌افزاید که این اقدام تروریستی به دلیل سیاست‌های ناکام طالبان رخ داده است. براساس اظهارات منبع، ماین‌های چسبکی نیز در این انفجارها به کار رفته است. گزارش وزارت داخله طالبان اما توضیح نداده که این ماین‌ها براساس زمان‌بندی منفجر شده و یا مستقیم کنترل می‌شده‌اند.

آمارهایی که تاکنون از منابع گوناگون به دست خبرنگار روزنامه ۸ صبح رسیده، نشان می‌دهد که در این رویداد مرگ‌بار دست‌کم ۱۰۰ تن جان باخته‌اند.

منبع می‌افزاید: «این قضیه بسیار وحشتناک است. اطلاعات می‌رساند که این یک عمل تروریستی است که بم در تانکر تیل جابه‌جای شده است. آمار تلفات بسیار زیاد است. گروه‌های تروریستی به شیرخان بندر و بندر حیرتان دسترسی دارند.» به سخن او، طالبان در مورد چگونگی انفجارهای سالنگ اطلاعات کامل دریافت کرده‌اند، اما به دلیل واکنش‌های شهروندان، جزئیات فاجعه و شمار تلفات ناشی از آن را کتمان می‌کنند. منبع علاوه می‌کند که در پی این انفجارها موتورهای تیل و زغال‌سنگ حریق شده و دامنه آتش‌سوزی را گسترش داده است.

آمارهایی که تاکنون از منابع گوناگون به دست خبرنگار روزنامه ۸ صبح رسیده، نشان می‌دهد که در این رویداد مرگ‌بار دست‌کم ۱۰۰ تن جان باخته‌اند. بیشتر جسد‌ها به دلیل سوخته‌گی زیاد قابل شناسایی نیستند. افزون بر این، دست‌کم ۱۲۰ تن دیگر در این رویداد زخم برداشته‌اند. طبق اطلاعات منابع، گذرگاه سالنگ تا حوالی ساعت ۰۹:۰۰ شب گذشته (سه‌شنبه‌شب) به روی رفت‌وآمد مسافران مسدود بوده است، اما گروه‌های مدرسان موفق شده‌اند بخش‌هایی از تونل سالنگ را پاک‌کاری کنند. در همین حال، یک منبع دیگر که نمی‌خواهد نامش

تقلا برای روشن نگه داشتن چراغ دانش؛

بانویی در غور جلسات کتاب‌خوانی برگزار می‌کند

۸ صبح، غور

به گفته بانو صمیم، در این برنامه برای اشتراک‌کننده‌گان کتاب‌های مختلف در نظر گرفته شده است تا آگاهی بانوان در زمینه‌های گوناگون بلند برده شود و زنان به نیروهای تاثیرگذار در جامعه مبدل شوند: «در این برنامه کتاب‌های متفاوت برای مطالعه است. تلاش می‌کنیم کتاب‌های تاریخی، ادبی، اجتماعی، دینی و غیره را بخوانیم تا سطح دانش و آگاهی بانوان نسبت به همه موضوعات بلند برود و از این طریق زنان آگاه تقدیم جامعه شوند؛ چون باور داریم که زنان آگاه یک نسل آگاه را تقدیم جامعه می‌کنند و یک نسل آگاه باعث پیشرفت کشور خود می‌شود.»

این بانوی غوری با آن که از کمبود جای و امکانات برای برگزاری جلسات کتاب‌خوانی شکایت دارد، با آن هم صمیم به دوام این برنامه و گسترش آن برای بانوان علاقه‌مند در این ولایت محروم است. او خاطر نشان می‌سازد: «به رغم این که امکانات لازم را در اختیار نداریم، بازم تلاش می‌کنیم تا این جلسات پابرجا بماند. در هر جلسه از یک مکتب و یا مرکز فرهنگی تقاضا می‌کنیم تا اجازه دهد جلسات خود را برگزار کنیم.»

فریده اکرامی، از گروه کتاب‌خوانی بانوان فیروزکوه، در مورد اشتراک در این برنامه و همچنان موثریت آن می‌گوید: «دلیل اشتراک در این برنامه، علاقه‌مندی‌ای است که به مطالعه داشته‌م و این که کاری شود که برنامه کتاب‌خوانی همه‌گانی شود و بتوانم مطالعه و معلوماتم را زیاد کنم. تجربه‌ای که تاکنون به دست آورده‌ام، این است که این برنامه خیلی مفید و ارزنده است و باعث شده هم جرئت و هم معلومات من زیاد شود. نظرات دیگران برایم جالب و مفید بوده و همچنان برای فن بیان هم خیلی مفید است.»

ابتکار خانم صمیم از نظر روشن‌فکران و فعالان مدنی این ولایت نیز تحسین‌برانگیز است. فعالان مدنی در غور این اقدام خانم صمیم را گامی بزرگ در جهت تقویت فرهنگ به‌ویژه آگاهی زنان می‌دانند. عزیزاحمد محب (نام مستعار) فعال مدنی در غور، از کار بانو صمیم چنین ستایش می‌کند: «ابتکار این خواهر غوری خود را می‌ستایم. او نه تنها برای زنان، بلکه برای مردان یک الگوی فوق‌العاده است. بانو مریم به همه ما فهماند که بیش از هر چیزی، این جامعه نیاز به دانش و آگاهی دارد و زنان این سرزمین در خط مقدم جست‌وجوگران علم و دانش قرار دارند.»

مریم صمیم در حالی طرح کتاب‌خوانی بانوان را در ولایت غور روی دست گرفته است که طالبان پس از آغاز حاکمیت دوباره‌شان بر کشور، مکاتب بالاتر از صنف ششم را به روی دختران بسته و اکنون ورد دانشجویان دختر به دانشگاه‌ها را نیز تعلیق کرده‌اند. طبق تازه‌ترین آمار که روز جمعه، ۱۸ قوس، از سوی یونسف اعلام شد، امسال دست‌کم ۴۲ میلیون کودک در افغانستان از آموزش باز مانده‌اند. در این میان ۶۰ درصد آن را دختران شکل می‌دهند.

بانویی در شهر فیروزکوه، مرکز ولایت غور، برای نهادینه‌سازی فرهنگ کتاب‌خوانی و رشد فکری زنان، جلسات کتاب‌خوانی راه‌اندازی کرده است. این بانوی غوری در حالی تصمیم گرفته جلسات کتاب‌خوانی را برای دختران و زنان برگزار کند که این قشر جامعه از حدود یک‌ونیم سال به این‌سو از رفتن به مکتب محروم بوده‌اند و اکنون دانشگاه‌ها نیز به روی آنان بسته شده است.

مریم صمیم، دانش‌آموخته رشته حقوق است. او در جریان تحصیل عضو یکی از مرکزهای فرهنگی در ولایت هرات بوده؛ جایی که تحصیل خود را به پایه اكمال رسانده است. او پس از فراغت و برگشت به زادگاهش، تصمیم گرفته تا اندوخته‌هایش را به بانوان دیگر انتقال دهد.

بانو صمیم در صحبت با روزنامه ۸ صبح می‌گوید که در دوران دانشجویی عضو فرهنگ‌سرای «استاد عبدالواحد بهره» که یک مرکز فرهنگی در شهر هرات است، بوده و در جلسات کتاب‌خوانی بانوان هراتی شرکت می‌کرد. او پس از بازگشت به غور، طرح برگزاری جلسات کتاب‌خوانی برای بانوان دیگر را روی دست گرفته است. مریم صمیم درباره راه‌اندازی این طرح و انگیزه‌اش می‌گوید: «جلسات کتاب‌خوانی بانوان در ولایت غور در واقع تطبیق طرح کتاب‌خوانی بانوان در ولایت هرات در فرهنگ‌سرای استاد عبدالواحد بهره است که من عضو دایمی این گروه هستم. پس از ختم دانشگاه در هرات و برگشت به زادگاه خود، تصمیم گرفتم تا تجارب و اندوخته‌هایی که از جلسات کتاب‌خوانی بانوان در هرات فرا گرفته‌ام را به زنان در ولایت غور انتقال دهم.»

او از تاثیر عمیق کتاب بر زنده‌گی‌اش سخن می‌زند و توسل به کتاب را از عوامل تقویت فکری زنان توصیف می‌کند: «در مدتی که در جلسات کتاب‌خوانی بانوان در فرهنگ‌سرا اشتراک می‌کردم، تغییرات عمیق فکری برای من ایجاد شد و توسل به کتاب‌ها و افکار متفاوت مرا قوی‌تر و مصمم‌تر ساخت و مرا واداشت تا برای رشد فکری زنان از کتاب بهره ببرم. مطمئنم که از این طریق می‌توانم برای زنان در زادگاهم و حتا کشورم خدمت کنم. در واقع این مسوولیت تک‌تک افراد جامعه است که باهم و برای هم کار کنند و از اندوخته‌های یک‌دیگر استفاده کنند تا بتوانیم جامعه پیشرفته و مترقی داشته باشیم.»

بانو صمیم که بیش از یک ماه می‌شود دست به چنین ابتکاری زده، از افزایش روزافزون علاقه بانوان به برنامه کتاب‌خوانی خوش‌بین است. او علاوه می‌کند: «این جلسات به مدت چهار روز می‌شود که شروع شده است. در جلسه اول تعداد بانوان اشتراک‌کننده ۱۲ نفر بودند که بعداً به‌تدریج هر هفته حضور بانوان افزایش یافت و فعلاً هفته ششم است و بیش از ۲۰ بانو در جلسه اشتراک می‌کنند. خوش‌یختانه نسبت به روزهای اول علاقه‌مندی بانوان بیشتر شده است.»

دموکراسی، دشمنان و چالش‌های آن

کلمه دموکراسی از دو کلمه یونانی دیموس (مردم) و کراتوس (حکمرانی) تشکیل شده و معنای حکومتی را می‌رساند که توسط مردم انتخاب، تدویر و اداره می‌شود. مهم‌ترین و اساسی‌ترین شاخصه یا مفهومی که دموکراسی را از سایر نظام‌های سیاسی تفکیک می‌بخشد، همانا تعلق سلطه سیاسی به مردم است. ابراهام لینکلن، شانزدهمین رییس جمهور ایالات متحده، این نظام را چنین تعریف می‌کند: «حکومت مردم، توسط مردم، برای مردم.» دموکراسی در مفهوم اصیل و آرمانی آن، بر دو اصل اساسی ذیل استوار است: اول) انتخاب آزاد و عادلانه مجریان بلندپایه دولت (نظیر رییس جمهور، صدر اعظم و وزیران) توأم با انتخاب آزاد و عادلانه قانون‌گذاران اجتماع (اعضای پارلمان و سنا)؛ دوم) تقسیم قدرت دولت به قوای ثلاثه اجرایی، تقنینی و قضایی.

برخورداری از هواخواهی میلیون‌ها انسان در سراسر جهان، امروز با دشمنان و چالش‌های قابل‌علاجی روبه‌رو است. دشمنان دموکراسی را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: اول، دشمنانی که دموکراسی را از درون تخریب می‌کنند و دوم، دشمنانی که با این نظام دشمنی ایدئولوژیک دارند و آن را از بیرون مورد تهاجم قرار می‌دهند. به همین‌گونه می‌توان گفت که دموکراسی با دو دسته چالش روبه‌رو است: اول، چالش‌های درونی دموکراسی و دیگر چالش‌های بیرونی آن.

دشمنان داخلی دموکراسی متشکل از اشخاص و گروه‌هایی‌اند که با استفاده از پروسه‌ها، امتیازات، سهولت‌ها، حقوق و آزادی‌های نظام دموکراتیک، سکان قدرت سیاسی را به دست می‌گیرند و پس از جابه‌جایی در صدر قدرت، به سودجویی و بهره‌کشی از قدرت به نفع خود و هواخواهان خود می‌پردازند. این اشخاص و گروه‌ها پروسه‌های انتقال قدرت را دستکاری می‌کنند و از طریق تقلب در انتخابات، به راه انداختن اشتهاات و تبلیغات پوپولیستی، خریداری رأی و تطمیع و تهدید رأی‌دهنده‌گان، ارکان دولت را از آن خود می‌سازند و متعاقباً دستگاه و تصمیم دولت را در جهت بهره‌برداری‌ها و تطبیق اهداف سکتاریستی خود به کار می‌اندازند. دشمنان داخلی دموکراسی اصول مندرج در قانون اساسی را زیر پا می‌کنند، از اصل تقسیم قوای ثلاثه دولت تخطی می‌ورزند و قدرت سیاسی را مالکیت شخصی خود و حواریون خود می‌پندارند. مثال‌های دشمنان داخلی دموکراسی و تخطی از اصول دموکراتیک را ما در کشور خود در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۱ با وضاحت شاهد بودیم.

دشمنان خارجی دموکراسی کسانی‌اند که از نگاه جهان‌بینی سیاسی-فلسفی با شیوه حکومت‌داری دموکراتیک مخالف‌اند و از خارج نظام دموکراتیک این نظام را تخریب می‌کنند. گروه‌های بنیادگرای مذهبی، ناسیونالیست‌های افراطی، قوم‌گرایان، هواخواهان خشونت و جنگ، نژادپرستان، انارشیسیت‌ها و کمونیست‌های افراطی همه در برابر نظام دموکراسی بر بنای اندیشه‌های سیاسی خود صف می‌بندند و در امر تخریب نظام دموکراسی از بیرون کوشش می‌کنند. تاریخ چهل سال اخیر کشور ما شاهد وقایع متعدد و دوام‌داری است که این گروه‌ها یا به منظور ممانعت از ظهور دموکراسی در افغانستان و یا به هدف جلوگیری از نهادینه شدن این نظام در افغانستان به راه انداخته‌اند.

تا جایی که چالش‌های درونی نظام دموکراسی مطرح نظر است، باید گفته آید که نبود آگاهی سیاسی کتله‌های نفوس و عدم اعتقاد و اطمینان رهبران سیاسی به اصول دموکراسی، چالش‌های عمده‌ای است که این نظام، خاصاً در ممالک عقب‌مانده جهان، با آن‌ها روبه‌رو است. چالش اساسی دیگری که دموکراسی، بازهم خاصاً در ممالک عقب‌مانده با آن روبه‌رو می‌شود، همانا تطبیق اصل تقسیم قوا است؛ اصلی که تطبیق آن در جوامع قبیله‌ای و فاقد پخته‌گی سیاسی و در نبود صفوف مسلکی کارا و بی‌طرف در سطح ملی و محلی، با موانع جدی برخورد می‌کند.

به رغم چالش‌هایی که در بالا به آن‌ها اشاره شد، باید گفته آید که دموکراسی یک آرمان خیالی، از دست رفته و غیر قابل‌تعمیل نیست. بسی از ممالک جهان که زمانی در چنگال استبداد و یا دموکراسی کاذب گیر افتاده بودند، امروز در نتیجه تلاش، اعتقاد راسخ و حوصله طرف‌داران دموکراسی قادر شده‌اند این نظام را نهادینه ساخته و به مجرای سالم آن سوق دهند. افغانستان نیز در آینده همین راه را خواهد پیمود.

دکتور محمد اوود یار

سه‌گانه در نظام دموکراسی، در حقیقت شرط اساسی و کلیدی است که برای حفظ سلامت نظام، تأمین حقوق شهروندی مردم و جلوگیری از سوءاستفاده از قدرت در جهت منافع فردی و قشری وضع شده است. تخطی از اصل تقسیم قوا به معنای تخطی از اصل دموکراسی و فساد و سقوط این نظام خواهد بود.

تاریخ ظهور دموکراسی در جهان به تاریخ آن، یکی از دولت-شهرهای یونان باستان، می‌رسد (قرون پنجم و چهارم قبل از میلاد). گفته می‌شود که یکی از سیاسیون آن شهر به نام کلاسیستینس نفوس آن شهر را به منظور شرکت در تصمیم‌گیری‌های امور شهری، به ۱۰ دسته تقسیم کرد و از هر یک از آن‌ها خواست تا ۵۰ تن را به منظور شرکت در مجلس شهر انتخاب کنند. دموکراسی یونان هرچند بر اصل انتخابات استوار بود، اما شامل زنان، افراد فاقد زمین و برده‌گان آن شهر نمی‌شد. امروز، دموکراسی آن نوعی از دموکراسی مستقیم پنداشته می‌شود؛ زیرا در این نظام همه افراد آزاد و بالغ و زمین‌داران جامعه آن (سوا از زنان، برده‌گان و شهروندان فاقد زمین) از حق و فرصت شرکت مستقیم در امور اجرایی، تقنینی و قضایی شهر برخوردار بودند. در جهان امروز، سویس تنها کشوری است که برخوردار از دموکراسی مستقیم پنداشته می‌شود.

با پیدایش قلمروها و مرزهای ملی، افزایش نفوس و توسعه شهرها، دموکراسی مستقیم امکان عملی شدن خود را از دست داد و به آن‌چه امروز به نام دموکراسی مبتنی بر نماینده‌گی یاد می‌شود، تحول یافت. در دموکراسی مبتنی بر نماینده‌گی، اعمال قدرت و پاسخگویی به خواسته‌های مردم از طریق شرکت نماینده‌گان انتخابی مردم در پارلمان (و سنا) تأمین می‌شود. انقلاب سال ۱۶۶۸ انگلستان، انقلاب کبیر فرانسه (۱۷۸۹) و اعلام استقلال امریکا (۱۷۷۶) راه گسترش دموکراسی را در سطح جهان گشود و دموکراسی مبتنی بر نماینده‌گی را آرام آرام در اروپا و ایالات متحده نهادینه ساخت.

ج) دشمنان و چالش‌های دموکراسی: نظام سیاسی دموکراسی، به رغم شایسته‌گی‌های مردمی و

استفاده از خشونت بنیان‌گذاری کرده و بر مردم حاکم ساخته‌اند. در شمار نظام‌های سیاسی که در طول تاریخ ظهور کرده‌اند، می‌توان از نظام‌های ذیل نام برد: نظام شاهی مطلقه، نظام شاهی مشروطه، اریستوکراسی (حکومت اشراف و نجبا)، اولیگارش (حکومت عده‌ای از متنفذان مالی و نظامی)، تیوکراسی (حکومت جماعت دینی-کلیسایی)، دیکتاتوری نظامی، توتالیتاریانسم (حکومت استبدادی مطلقه) و در نهایت دموکراسی (حکومت مردم‌محوری یا مردم‌سالاری).

در جمله ۱۹۵ کشور جهان امروز، ۱۲۳ کشور مدعی‌اند که گويا در چوکات نظام دموکراسی اداره می‌شوند. قرن بیستم در تاریخ جهان قرن توسعه دموکراسی شناخته شده است؛ زیرا در این قرن در تعاقب جنگ دوم جهانی، نزول نظام‌های استعماری و به‌ویژه پایان جنگ سرد، تعداد بی‌سابقه ممالک تازه آزاد شده جهان، غرض کسب مشروعیت سیاسی داخلی و خارجی، عملاً و یا اقلاً از نظر عنوان و تشریفات ظاهری به نظام دموکراسی رو آوردند.

کلمه دموکراسی از دو کلمه یونانی دیموس (مردم) و کراتوس (حکمرانی) تشکیل شده و معنای حکومتی را می‌رساند که توسط مردم انتخاب، تدویر و اداره می‌شود. مهم‌ترین و اساسی‌ترین شاخصه یا مفهومی که دموکراسی را از سایر نظام‌های سیاسی تفکیک می‌بخشد، همانا تعلق سلطه سیاسی به مردم است. ابراهام لینکلن، شانزدهمین رییس جمهور ایالات متحده، این نظام را چنین تعریف می‌کند: «حکومت مردم، توسط مردم، برای مردم.» دموکراسی در مفهوم اصیل و آرمانی آن، بر دو اصل اساسی ذیل استوار است: اول) انتخاب آزاد و عادلانه مجریان بلندپایه دولت (نظیر رییس جمهور، صدراعظم و وزیران) توأم با انتخاب آزاد و عادلانه قانون‌گذاران اجتماع (اعضای پارلمان و سنا)؛ دوم) تقسیم قدرت دولت به قوای ثلاثه اجرایی، تقنینی و قضایی. هدف از تقسیم قدرت دولت به قوای سه‌گانه، در حقیقت این است که صلاحیت هر یک از این قوه‌ها توسط صلاحیت دو قوه دیگر محدود شود و از سیاست‌ها، اقدامات خودسرانه و قدرت بی‌حدوحصر عاملان قدرت دولت جلوگیری به عمل آید. استقلال قوای

الف) پیشینه ظهور نظام سیاسی: محققان، انگیزه و دلیل تجمع افراد و تشکل جمعیت‌های فراخانواده‌گی را در دسترسی به سهولت‌ها و مزایایی جست‌وجو می‌کنند که در محدوده حیات فردی و خانواده‌گی قابل دسترسی نیست و محض از طریق همکاری‌های اجتماعی-دسته‌جمعی فراهم می‌آید. به‌گونه مثال، با پیوستن به اجتماع، افراد و خانواده‌ها توانایی انجام اموری را کسب می‌کنند که به تنهایی قادر نیستند (نظیر مقابله با آفات طبیعی، شکار دسته‌جمعی حیوانات بزرگ، تأمین امنیت فرد و خانواده، قطع جنگلات برای زراعت و اعمار بندها و انهار). به بیان واضح‌تر، دلیل اصلی تجمع انسان در اجتماع، مزایا و فواید جمعی است که از زنده‌گی باهمی اجتماعی حاصل می‌آید و آسوده‌گی، امنیت و رفاه افراد و خانواده‌ها را بهبود می‌بخشد. همکاری یا اقدام و عمل مشترک، به تولید خدمات و امتعه مشترک و عامه انجامیده و سطح رفاه بشر را ارتقا می‌بخشد. در حقیقت، پیوستن به اجتماع و استفاده از امکانات و مزایای کار دسته‌جمعی، در کنار طرز استفاده از آتش، ابتدایی‌ترین و اساسی‌ترین کشف و اختراعی است که باستان‌شناسان به نسل بشر نسبت می‌دهند.

بدیهی است که با پیدایش اجتماع، نیازها، مناسبات بین‌انسانی و تقسیم کار از محدوده حیات فردی و خانواده‌گی خارج شده و به عرصه وسیع اجتماع انتقال می‌یابد. این تحول بزرگ، یعنی توسعه عرصه مناسبات بشر از فرد و خانواده به اجتماع، سهولت‌ها، پیچیده‌گی‌ها، امکانات و تضادهایی را در مناسبات بین‌انسانی به بار می‌آورد که اگر مدیریت نشود، دوام زنده‌گی باهمی ناممکن و نامطمین خواهد شد. در پاسخ به این پیچیده‌گی‌ها، امکانات، و تضادها، انسان دست به طرح نورم‌ها، سازوکارها و تشکیل نهادهایی می‌زند که مناسبات و همکاری‌های اجتماعی را سهولت بخشیده و از ظهور تضادهای قاتلانه و بی‌نظمی در روابط اجتماعی جلوگیری به عمل می‌آوردند. این نهادها و اصول، نه تنها مناسبات ذات‌البینی اعضای جمعیت را تنظیم می‌کنند، بلکه نحوه استفاده از نیروی دسته‌جمعی اجتماع را نیز شکل می‌بخشند و مورد نظارت قرار می‌دهند.

در همین مرحله تکاملی حیات اجتماعی انسان است که اشکال اولیه مدیریت و تنظیم مناسبات، تقسیم صلاحیت‌ها و استفاده از نیروی جمعی اجتماع ظهور می‌کنند. ظهور این اشکال اولیه مدیریت و تنظیم مناسبات، تقسیم وظایف، توزیع صلاحیت‌ها و استفاده از نیروی دسته‌جمعی اجتماع، در حقیقت آغاز پیدایش نهاد اجتماعی است که می‌توان از آن به‌حیث پروتوتایپ نظام سیاسی اجتماع یاد کرد. این نظام اولیه و ابتدایی با گذشت زمان، در نتیجه افزایش نفوس، مهاجرت‌ها، جنگ‌ها، تحولات اقلیمی و ظهور تکنولوژی‌های تکنیکی و اجتماعی راه تکامل را می‌پیماید و بالاخره پدیده یا نهادی را پدید می‌آورد که امروز ما آن را به نام نظام سیاسی اجتماع یاد می‌کنیم.

ب) دموکراسی یا نظام سیاسی مردمی: نظام سیاسی، به مفهوم عام آن متشکل از نهادها، اصول، عاملان و پروسه‌هایی است که اعضای اجتماع به منظور بسیج، کاربرد و تطبیق قدرت دسته‌جمعی اجتماع در راه تنظیم مناسبات، تأمین امنیت و رفع نیازمندی‌های اجتماع وضع و تعیین کرده و در عمل پیاده می‌کنند. در درازنای تاریخ بشر، نظام‌های سیاسی متعدد به طرق مختلف ظهور و افول کرده‌اند. گاهی این نظام‌ها از طریق اجماع و میثاق (قرارداد اجتماعی) میان خانواده‌ها و قشرهای بشری به وجود آمده‌اند و زمانی هم قدرت‌مندان نظامی جامعه چنین نظامی را با اعمال زور و

طالبان دو شهروند امریکا را آزاد کردند

۸ صبح، کابل: مقام‌های امریکایی تایید کرده‌اند که گروه طالبان دو شهروند این کشور را که در ماه اسد بازداشت کرده بودند، رها کرده‌اند.

شبکه «سی‌ان‌ان» روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، گزارش داده است که ایور شیر، فلم‌سازی که با همکار افغانش در هنگام تصویربرداری از محل کشته شدن ایمن الظواهری بازداشت شده بود، رها شده است.

این شبکه از همکار افغان او به نام فیض‌الله فیض‌بخش نام برده، اما هویت امریکایی دیگر را بنا بر درخواست خانواده او فاش نکرده است. ند پرایس، سخنگوی وزارت امور خارجه امریکا، در این مورد به خبرنگاران گفته است: «ما درک می‌کنیم که این یک حرکت حسن نیت از جانب طالبان است. این بخشی از مبادله زندانیان یا بازداشت‌شده‌گان نبود. هیچ پولی وجود نداشت که دست‌به‌دست شود.»

تام وست، نماینده امریکا برای افغانستان، نیز از رهایی آنان استقبال کرده است.

یک مقام ارشد امریکایی در این مورد به سی‌ان‌ان گفته است: «امریکا از رهایی دو شهروند خود در افغانستان استقبال می‌کند. خوشحالیم که آن‌ها به‌زودی به خانواده‌هایشان می‌پیوندند.» به گفته او، آن‌ها «تعامل خود با طالبان را به خاطر حفظ منافع امریکا» ادامه خواهند داد.

انفجار سرگلوله راکت در هلمند جان یک کودک را گرفت و شش کودک دیگر را زخمی کرد

۸ صبح، هلمند: مسوولان ریاست اطلاعات و فرهنگ طالبان در هلمند از کشته شدن یک کودک و زخمی شدن شش کودک دیگر در نتیجه انفجار سرگلوله راکت در ولسوالی گرشک این ولایت خبر می‌دهند.

مولوی محمد قاسم ریاض، معاون ریاست اطلاعات و فرهنگ طالبان در هلمند، روز سه‌شنبه، ۲۹ قوس، گفته است که در اثر انفجار یک سرگلوله راکت در ولسوالی گرشک این ولایت یک کودک جان خود را از دست داده و شش کودک دیگر زخمی شده‌اند.

به گفته او، این انفجار در منطقه سیدانوی ولسوالی گرشک هلمند رخ داده است. مسوولان شفاخانه مرکزی ولسوالی گرشک می‌گویند که وضعیت صحتی یکی از کودکان زخمی وخیم است.

گفتنی است که چندی پیش نیز پنج تن از یک اعضای یک خانواده در اثر انفجار سرگلوله راکت در قریه نوی‌علاقینی ولسوالی فرارود ولایت فراه کشته شده بودند.

«گرگ‌های تنها»

برای چه کسی می‌جنگند؟

علی سجاد مولایی

خلای امنیتی که بعد از سقوط جمهوریت در افغانستان به وجود آمده، فضا را برای فعالیت بیشتر سازمان‌های اطلاعاتی منطقه‌ای و فرماندهی‌های افغانستان باز کرده است. خروج ایالات متحده از افغانستان، پویای امنیتی منطقه را دگرگون کرده است. در ابتدا این‌طور به نظر می‌رسید که خروج ایالات متحده از افغانستان، سبب تضعیف نفوذ این کشور در منطقه خواهد شد؛ اما رفته‌رفته دیده می‌شود که کشورهای منطقه دوباره نگران اوضاع در افغانستان هستند و هراس دارند که ایالات متحده نفوذش را بر طالبان افزایش بدهد. شکننده‌گی اوضاع در افغانستان و نبود ظرفیت مدیریتی در طالبان، همسایه‌های افغانستان را نگران کرده است. طالبان در دو ماه اخیر چندین بار با پاکستان، همسایه جنوب و جنوب‌شرقی افغانستان، در مرزهای اسپین‌بولدک و دندپتان درگیر شده‌اند و داعش بر چندین مرکز مهم دیپلماتیک در افغانستان حمله کرده است. از سوی، حملات داعش، ادعای طالبان را که گویا امنیت سراسری در افغانستان حاکم است، به چالش کشیده است. مساله تهدید بالقوه داعش از همان اول قدرت‌گیری طالبان مطرح بود. طالبان شمار زیادی از زندانیان داعشی از جمله ابوعمر خراسانی را در روزهای نخست حکومت‌شان کشتند تا توانسته باشند تهدید داعش را کاهش دهند. با گذشت بیش از یک سال از حکومت طالبان، به نظر می‌رسد تهدید داعش هنوز پابرجا است و نیروهای زیرزمینی این گروه می‌توانند در نقاط مختلف افغانستان حمله کنند.

در آخرین موارد، داعش حمله بر هتل محل اقامت تاجران چینی و سفارت پاکستان را برعهده گرفته است. این‌که داعش تا چه اندازه‌ای توان اجرای چنین حملات را دارد، جای سوال است. رحمت‌الله نبیل، رییس امنیت ملی پیشین، در گفت‌وگو با روزنامه ۸ صبح می‌گوید: گروه‌های تروریستی که از وضعیت حاضر و سیاست‌های طالبان ناراضی‌اند، در تبابی با داعش و با استفاده از نام داعش چنین حملات را راه‌اندازی می‌کنند. به نظر می‌رسد که وضعیت در حال پیچیده‌تر شدن است و سازمان‌های اطلاعاتی منطقه‌ای از خلالی امنیتی موجود در افغانستان بهره می‌برند و تلاش دارند تا رقبای خود را در افغانستان زمین‌گیر کنند. گروه‌های ناراضی از وضعیت فعلی و گروه‌های رقیب طالبان (داعش) به‌راحتی می‌توانند ابراز دست یکی از سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی شوند. از سوی، داعش در افغانستان هیچ زمان یک

ارتش افغانستان کمک کرد، به دست سایر گروه‌های تروریستی نیز افتاده است.

براساس توییت پاول براون، خبرنگار ارشد بخش نظارت بی‌بی‌سی، در حمله‌ای که به هتل لانگون (محل اقامت تاجران چینی) رخ داد، تصاویر نشان می‌دهد که مهاجمان قبل از حمله در همین هتل اقامت داشته‌اند. این حمله سبب شد که دولت چین از شهروندان خودش بخواهد تا از افغانستان خارج شوند.

چندین حمله اخیر داعش دو موضوع را روشن می‌کند. اولاً، هنوز تاکتیک گرگ‌های تنها برای داعش و سایر گروه‌های تروریستی موثریت دارد و می‌تواند به دشمن آسیب جدی برساند. ثانیاً، این حملات بیانگر ضعف اطلاعاتی و امنیتی طالبان بوده و نشان می‌دهد که این گروه تا چه اندازه آسیب‌پذیر است.

مهم‌ترین سوالی که این‌جا پیش می‌آید، این است که واقعاً چه کسی از این حملات سود می‌برد؟ و گرگ‌های تنها برای چه کسی می‌جنگند؟ در پاسخ می‌توان گفت که رقبای چین و روسیه از این وضعیت بیشترین سود را می‌برند. براساس گزارش‌ها، مستشارهای چینی که در وزارت‌های مختلف از جمله وزارت معادن طالبان با این گروه همکاری می‌کردند، در حال ترک افغانستان هستند. به نظر می‌رسد که چینی‌ها هنوز در بازی افغانستان بسیار خا‌م‌اند و تجربه بازی در زمین این کشور را ندارند. به همین دلیل، شاید بیشترین ضرر را از تحولات جدید چین و روسیه دیده باشند. روسیه تلاش دارد تا از مجرای دیپلماتیک و گفت‌وگو میان طالبان و جبهه مقاومت ملی و بحث حکومت فراگیر دوباره وارد بازی افغانستان شود و در طرف دیگر چین هنوز راه بدیلی برای برگشت به بازی افغانستان را نیافته است.

تاکتیک گرگ‌های تنها

در بحث تروریسم، مفهوم و اصطلاح «گرگ‌های تنها» به افرادی اطلاق می‌شود که به تنهایی و بدون پشتیبانی هسته مرکزی، در نزدیک‌ترین موقعیت دست به عملیات می‌زنند. این تاکتیک بار اول در دهه ۹۰ در افغانستان توسط القاعده مورد استفاده قرار گرفت و بعداً در عراق توسط داعش و طالبان در افغانستان الگو برداری شد. بعدها این تاکتیک توسط ابومصعب سوری تیوریزه شد. او در سال ۲۰۰۴ کتاب «دعوه المقاومة الاسلامیه العالمیه» دعوت به مقاومت اسلامی جهانی را نوشت. او تاکید بر حملات نامتمرکز توسط گروه چندنفری و کوچک می‌کرد. به همین دلیل، او را تیوریزسین یا نظریه‌پرداز جهانی فردی می‌نامند. این تاکتیک توسط داعش بیشتر زمانی مورد استفاده قرار گرفت که قسمت بزرگی از سرزمین تحت تسلط خود در عراق و سوریه را از دست داده بود. داعش در آن زمان از افرادی خواسته بود که از این شیوه عملیات برای ضربه زدن به «دشمن» استفاده کنند.

گرگ‌های تنها برای چه کسی می‌جنگند؟

اگر چند حمله اخیر داعش بر شهر کابل را مورد بررسی قرار بدهیم، مشابهت زیاد میان آن‌ها وجود دارد. همه این حملات مراکز دیپلماتیک و اهداف خارجی را نشانه گرفته‌اند؛ حمله بر سفارت روسیه، حمله بر سفارت پاکستان و حمله بر مهمان‌خانه چینی‌ها.

در حمله‌ای که بر سفارت پاکستان در کابل شد، نیروهای داعش از ساختمان مقابل به داخل محوطه سفارت تیراندازی کردند. تصاویر نشرشده در وب‌سایت «اعماق» منسوب به داعش، نشان می‌دهد که مهاجمان از سلاح تک‌تیرانداز (Sniper Lancer M24 28 Tactical) استفاده کرده‌اند. این نوع سلاح قبلاً در اختیار ارتش افغانستان بود. این بدین معنا است که یک مقدار از سلاح‌هایی که ایالات متحده به

پیامدهای این حملات برای طالبان

طالبان پس از قدرت‌گیری مجدد، با خلق روایت امنیت سراسری تلاش داشتند مشروعیت بین‌المللی کسب کنند. این گروه با جلوه دادن تصویر امن از افغانستان، از کشورهای جهان و منطقه خواست تا روابط دیپلماتیک‌شان را با این رژیم آغاز کنند. در این میان فقط چند سفارت‌خانه معدود در کابل باز بودند و خدمات کنسولی ارایه می‌کردند. سفارت روسیه پس از حمله بر این سفارت، خدمات کنسولی خود را متوقف کرد، سفارت پاکستان از طالبان خواستار تحقیقات جدی و فوری شد و بر بنیاد گزارش‌ها سفیر این کشور دیگر به افغانستان بر نمی‌گردد. دولت چین از شهروندانش خواسته است تا خاک افغانستان را هرچه زودتر ترک کنند.

اثر اول این حملات، سبب خدشه‌دار شدن چهره این گروه نزد کشورهای منطقه شد. از سوی، ادعای امنیت سراسری این گروه را به چالش کشید. از سوی دیگر، این حملات باعث می‌شود تا قسمت زیادی از نیروهای طالبان برای محافظت از افراد برجسته این گروه و مراکز دیپلماتیک و دولتی گماشته شوند. در بلندمدت، این جنگ فرسایشی عرصه را برای طالبان سخت‌تر خواهد کرد. مصرف شدن انرژی طالبان در تامین امنیت و مقابله با داعش، پایه‌های متزلزل رژیم این گروه را بیش از پیش سست خواهد کرد.

در اثر دوم، این حملات باعث تیره شدن روابط طالبان با کشورهای منطقه نظیر چین، پاکستان، روسیه و ایران شده است. نه‌تنها مساله حملات داعش، بلکه نزدیکی طالبان با ایالات متحده یکی دیگر از عواملی است که باعث تیره شدن روابط میان طالبان و کشورهای منطقه شده است. براساس مقاله آنتونیو جیستوزی، پژوهشگر مسایل افغانستان و استاد دانشگاه شاهی بریتانیا که در بی‌بی‌سی فارسی به نشر رسیده است، طالبان در هفته گذشته ۱۰ میلیون دالر تنها برای مبارزه با داعش از سوی امریکا دریافت کرده‌اند.

وزارت دفاع روسیه اعلام کرده است که نیروهای این کشور «چهار موشک ضد رادار ساخت امریکا» را بر فراز منطقه‌ای در جنوب روسیه، در نزدیکی مرز اوکراین سرنگون کرده‌اند. ایگور کوناشنکوف، سخنگوی وزارت دفاع روسیه، روز سه‌شنبه، ۲۰ دسامبر، در نشست خبری روزانه خود گفته است: «چهار موشک ضد رادار امریکایی HARM در حریم هوایی منطقه بلگراد سرنگون شد.» گفتنی است که با شدت گرفتن درگیری میان روسیه و اوکراین در هفته‌های اخیر، این تازه‌ترین تحول در جنگ میان دو کشور به شمار می‌رود. مقام‌های اوکراینی تاکنون واکنشی در مورد ادعای روسیه درباره سرنگونی موشک‌های ضد رادار امریکایی نشان نداده‌اند.

اتحادیه اروپا:

ایران سرکوب اعتراضات و حمایت از روسیه در اوکراین را فوراً توقف دهد

مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا گفته که در این دیدار بر ضرورت توقف فوری حمایت نظامی ایران از روسیه در تهاجم این کشور به اوکراین و سرکوب اعتراضات مردمی از سوی دولت ایران شده است.

در اوج وخامت اوضاع در جریان بیش از سه ماه اخیر در ایران، اتحادیه اروپا خواستار توقف فوری سرکوب اعتراضات از سوی دولت این کشور شده است.

جوزپ بورل، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا، ناوقت روز سه‌شنبه، ۲۰ دسامبر، در توییتی از دیدارش با حسین امیرعبداللهیان، وزیر خارجه ایران، خبر داده است.

آقای بورل این دیدار را که در اردن انجام شده، ضروری دانسته است.

مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا گفته که در این دیدار بر ضرورت توقف فوری حمایت نظامی ایران از روسیه در تهاجم این کشور به اوکراین و سرکوب اعتراضات مردمی از سوی دولت ایران شده است.

فرد شماره یک سیاست خارجی اتحادیه اروپا از توافق این اتحادیه و وزیر خارجه ایران در خصوص باز نگاه‌داشتن خطوط ارتباطی گفت‌وگوهای برنامه هسته‌ای این کشور براساس مذاکرات وین، سخن گفته است.

بربنیاد گزارش کشورهای غربی و اروپایی، ایران در ماه‌های اخیر صدها پهپاد در اختیار روسیه قرار داده و مسکو از آن‌ها در حمله به زیرساخت‌های اوکراین استفاده کرده است.

از سوی دیگر، دولت ایران در بیشتر از سه ماه گذشته به شدت اعتراضات مردمی در این کشور را سرکوب کرده است؛ تا جایی که معترضان را راهی چوبه دار نیز کرده است.

زلنسکی به امریکا می‌رود

رسانه‌ها گزارش داده است که ولادیمیر زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین، در سفری از پیش اعلام‌نشده وارد واشنگتن، پایتخت امریکا، خواهد شد.

در این سفر که احتمالاً روز چهارشنبه، ۲۱ دسامبر، انجام می‌شود، زلنسکی علاوه بر دیدار احتمالی با جو بایدن، همتای امریکایی‌اش، در کنگره امریکا نیز سخنرانی خواهد کرد.

هنوز مراجع رسمی امریکا و اوکراین در مورد این سفر اظهار نظری نکرده‌اند و جزئیات برنامه آن نیز اعلام نشده است.

این نخستین سفر ولادیمیر زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین، به امریکا از زمان حمله نظامی روسیه به کشورش در اواخر ماه فبروری است. علت اعلام نشدن رسمی این سفر ملاحظات امنیتی اعلام شده که ممکن در آخرین لحظه متوقف یا تغییراتی در آن ایجاد شود.

این در حالی است که روز سه‌شنبه، ۲۰ دسامبر، نانسی پلوسی، رئیس مجلس نمایندگان امریکا، در یادداشتی به همه اعضای کنگره توصیه کرد که چهارشنبه شب «حتماً» در کنگره حضور یابند.

امریکا تاکنون بودجه‌ای معادل ۱۸ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار کمک نظامی و تسلیحاتی به اوکراین در نظر گرفته که بیشتر از هر کشور دیگری است.

پاکستان از کشته شدن ۳۳ شبه‌نظامی و دو نیروی این کشور در بنو خبر داد

خواجہ محمد آصف، وزیر دفاع پاکستان، به پارلمان این کشور گفته است که تمامی اسیران در جریان این عملیات آزاد شده‌اند. به گفته او، ۱۵ نیروی ویژه پاکستان در جریان درگیری با تندروان زخمی و دو تن آنان کشته شده‌اند.

به گفته او، ۱۵ نیروی ویژه پاکستان در جریان درگیری با تندروان زخمی و دو تن آنان کشته شده‌اند. رسانه‌های محلی به نقل از شاهدان عینی گزارش داده‌اند که انفجارها و درگیری‌های شدیدی در این مرکز رخ داده است.

مقام‌های پاکستانی گفته بودند که گفت‌وگو با گروه تحریک طالبان پاکستان را آغاز کرده‌اند.

مقام‌های محلی پاکستان همچنان ادعا کرده‌اند که تندروان مستقر در این پایگاه، خواهان گذار مصون به افغانستان شده‌اند.

یک مقام بلندپایه پاکستانی در محل واقعه به فرانس پرس گفته است که هراس از گروگان‌گیری، سبب شد تا مکاتب محلی مسدود شود. با این حال، طالبان در افغانستان در این مورد چیزی نگفته‌اند.

وزارت دفاع پاکستان اعلام کرده که در جریان عملیات بر یک مرکز مبارزه با تروریسم در بنو، ۳۳ تندرو و دو عضو نیروی ویژه این کشور کشته شده‌اند.

این وزارت گفته است که نیروهای ویژه پاکستانی چاشت روز سه‌شنبه، ۲۰ دسامبر، بر مرکز مبارزه با تروریسم پس از آن حمله کردند که تندروان در مورد چگونه‌گی برخورد با گروگانان باهم جنجال داشتند.

این در حالی است که حدود ۲۰ تن از اعضای تحریک طالبان پاکستان روز یک‌شنبه این هفته در زندان مرکز مبارزه با تروریسم شورش کردند و زندانبانان را گروگان گرفتند.

خواجہ محمد آصف، وزیر دفاع پاکستان، به پارلمان این کشور گفته است که تمامی اسیران در جریان این عملیات آزاد شده‌اند.

استراتژی امنیتی جدید جاپان مولد بحران جدی است؛ پیونگ‌یانگ به توکیو هشدار داد

در پی رونمایی از استراتژی جدید امنیتی جاپان برای مقابله با تهدیدهای نظامی، وزارت امور خارجه کوریای شمالی نسبت به ایجاد بحران امنیتی جدی در شبه‌جزیره کوریا هشدار داد.

به گزارش خبرگزاری رویترز، وزارت امور خارجه کوریای شمالی در بیانیه‌ای روز سه‌شنبه، ۲۰ دسامبر، گفته است که این اقدام جاپان سبب تغییر اساسی در محیط امنیتی منطقه شده و اوضاع را بدتر می‌کند.

استراتژی امنیتی جدید جاپان برای پاسخ به افزایش تهدیدها در شبه‌جزیره کوریا یکی از بزرگ‌ترین آماده‌گی‌های نظامی توکیو پس از جنگ دوم جهانی دانسته می‌شود.

وزارت خارجه کوریای شمالی استراتژی جدید امنیتی جاپان را خطرناک خوانده است.

سخنگوی وزارت خارجه کوریای شمالی گفته است: «جاپان با اتخاذ یک استراتژی امنیتی جدید که به‌طور مؤثر توانایی حمله پیش‌گیرانه خود را علیه سایر کشورها تأیید می‌کند، یک بحران امنیتی جدی را در شبه‌جزیره کوریا و منطقه شرق آسیا ایجاد می‌کند.»

گفتنی است که جاپان با اتخاذ استراتژی امنیتی جدید، پس از امریکا و چین از رهگذر هزینه نظامی در جایگاه سوم قرار گرفته است.